

LAWRENCE DURRELL

KIBRIS'IN
ACI LİMONLARI

ANI

Çeviri: ÜLKER İNCE

♥
CAN

4.
BASKI

Lawrence Durrell
KIBRIS'IN
ACI LİMONLARI

Bitter Lemons of Cyprus, Lawrence Durrell

© Lawrence Durrell, 1957

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

4. basım: Şubat 2014, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Timothy Ball

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3

Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-0822-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

Lawrence Durrell
KIBRIS'IN
ACI LİMONLARI

ANI

İngilizce aslından çeviren
ÜLKER İNCE

CAN YAYINLARI

**LAWRENCE DURRELL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI**

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ:

JUSTINE / roman

BALTHAZAR / roman

MOUNTOLIVE / roman

CLEA / roman

AVIGNON BEŞLİSİ:

MONSIEUR ya da KARANLIKLAR PRENSİ / roman

LIVIA ya da DİRİ DİRİ GÖMÜLMEK / roman

CONSTANCE ya da YALNIZLIKLAR / roman

SEBASTIAN ya da GÜÇLÜ TUTKULAR / roman

QUINX ya da KUSURSUZLUK PEŞİNDE / roman

KARA DEFTER / roman

SİRBİSTAN ÜZERİNDE BEYAZ KARTALLAR / roman

KARANLIK LABİRENT / roman

MEKÂN RUHU / anlatı

Lawrence Durrell, 1912 yılında Hindistan'da doğdu. Genç yaşta İngiltere'ye gelerek Dışişleri Bakanlığı'nda ve Kıbrıs'ta görev yaptı. Hindistan'da Hint ve Tibet kültürünü, dinlerini ve mistik atmosferlerini yakından tanıdı. Kıbrıs'taki görevi ise, ona başta Mısır olmak üzere Akdeniz ülkelerinin uzun geçmişi, inanışları, gizemle gerçeğin birbirine örüldüğü yaşam biçimleriyle tanışma fırsatını verdi. Bu bilgi ve birikimler, Eski Çağ'ın belli başlı kültür merkezi İskenderiye ve Akdeniz'in öteki ucunda, Ortaçağ Avrupa'sını karanlığa boğan kilise egemenliğinin başkenti Avignon ortamında yüzyılımızın en çarpıcı romanlarını hayata geçirdi: *İskenderiye Dörtlüsü* ve *Avignon Beşlisi*. Durrell, 7 Kasım 1990'da Fransa'nın Sommières şehrinde öldü.

Ülker İnce, Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak İngilizce ve çeviri dersleri verdi. Daha sonra 1989-2000 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Okulu'nda çalıştı. Bu arada Can Yayınları ve Telos Yayıncılık'ta yayın yönetmenliği yaptı. Bugüne değin yirmiden fazla çevirisi yayımlandı. 1985 yılında, Lawrence Durrell'dan yaptığı *İskenderiye Dörtlüsü* çevirisiyle Yazko Çeviri Dergisi'nin Azra Erhat Çeviri Ödülü'ne değer görüldü.

*Kıbrıs'ın Lapta Köyü'nden
Austen Harrison'a*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Doğuya Yol Göründü.....	15
Bir Coğrafya Dersi.....	30
Tavernanın Kapısı Çalınıyor.....	36
Nasıl Ev Alınır.....	51
Tembellik Ağacı	81
Kırlangıçlar Toplanıyor.....	99
Bir Kehanet.....	126
Umut Rüzgârları	155
Satrap.....	165
Geri Dönüşü Olmayan Nokta.....	183
Akılsızlık Şöleni.....	196
Yok Olan Nirengi Noktaları	228
Bir Avuç Kum.....	270
“Acı Limonlar”.....	275
Seçilmiş Kaynakça.....	277

Önsöz

Siyasal bir kitap değil bu, yalnızca 1953-1956 arasında Kıbrıs'ta yaşanan zor yıllar sırasında adaya hâkim olan atmosferi, ruh hallerini yansıtmayı amaçlayan, biraz izlenimci bir çalışma.

Hiçbir resmî kimliğim olmadan adaya gittim ve Yunan köyü Bellapaix'e yerleştim. Oraya yerleşmemden sonraki olaylara, bu kitabın sayfalarında anlatıldığı gibi, mümkün olduğunca, benim öteki konuksever köylü hemşerilerimin gözüyle bakmaya çalıştım. Bu kitabın Kıbrıs köylülerinin ve adanın doğagörünümünün onuruna dikilmiş, pek de önemsiz olmayan bir anıt olduğunu düşünmeyi çok isterim. Bu kitapla birlikte ada üçlemesi tamamlanmış oluyor.

Koşullarım bana Kıbrıs'taki hayatı ve olayları çok çeşitli açılardan gözlemlene olanağını verdi, çünkü orada kaldığım süre içinde çeşitli görevlerde bulundum, hatta adadaki son iki yılda Kıbrıs Hükümeti'nde resmî görevli olarak çalıştım. Böylece Kıbrıs felaketinin nasıl yaşandığını hem köy meyhanesinden hem de Hükümet Konağı'ndan izlediğimi iddia edebilirim. Bu felaketi kitaptaki kişiler aracılığıyla, somut örnekleriyle anlatmaya, siyasetler açısından değil, bireyler açısından değerlendirmeye çalıştım çünkü, er ya da geç çözülmesi gereken bugünkü anlaşmazlıklar düzeldikten yıllar sonra bile bu kitabın okunabileceği umu-

duyla adice küçümsemelerden sakındım.

Fazla uzun bulunan daktilo metninin kırılması sonucunda pek çok dostumun adının çıkarılmış olmasından çok üzüntü duyuyorum, bana Kıbrıs konusunda bilgi ve malzeme sağlayan bu dostlara derin şükran duygularımı sunuyorum; izninizle şu kişilere teşekkür ederek durumu biraz düzeltelim: Peter ve Electra Megaw, G. Pol Georghiou, Fuad Sami, Nikos Kranidiotis, Renos ve Mary Wideson.

“Acı Limonlar” şiiri ilk olarak Mart 1957’de, *Truth*’ta yayımlanmıştı.

Lawrence Durrell

“Doğu’da gözü olan insanoğlu işe Kıbrıs’la başlamalıdır. İskender, Augustus, Richard, Saint Louis öyle yaptı. Batı’da gözü olan insanoğlu işe Kıbrıs’la başlamalıdır. Sargon, Batlamyus, Cyrus, Harun el Reşit böyle yaptı. Mısır ve Suriye batılıların önemsedığı yerlerin başında gelirken, Kıbrıs da Batı için çok önemliydi. Cenevizliler ile Venedikliler Hindistan ticaretini ele geçirmeye uğraşırken Kıbrıs’ı ele geçirmeye çalıştılar ve adada dönüşümlü olarak üstünlük kurdular. Hindistan’a gitmek için yeni bir denizyolu bulduktan sonra Mısır ve Suriye batılı uluslar için eski değerini yitirdi. Bunun üzerine Kıbrıs da unutuldu; ama Süveyş Kanalı’nın açılmasıyla birlikte ada yeniden eski önem ve değerine kavuştu.”

British Cyprus, W. HEPWORTH DIXON, 1887

“Ama zavallı Kıbrıs halkı sabırla katlanmasını çok iyi bilen bir halktır, Tanrı büyük merhametiyle onların öcünü alıyor; toprak köleleri ve rehineler ne kadar efendiye onlar da o kadar efendidir; arada fark yoktur.”

“Alametler yalan söylemez, o alametleri bilenler onların doğru söylediğini bilir.”

Makarios’un Günceleri

Doğuya Yol Göründü

Sanatçı olmak nasıl insanın alınına yazılıysa yolculuklar da öyledir. Bin tane farklı koşulun bu sonuçlarda payı vardır ama pek azı insan iradesine ya da kararına bağlıdır –ne dersek diyelim. Yolculuklar doğamızın taleplerine uyararak kendiliğinden boy verirler– en iyi yolculuklar da bizi alıp yalnızca uzak diyarlara götüren yolculuklar değil, aynı zamanda kendi içimizde yolculuğa çıkaranlardır. Yolculuk, kendi içimize dönüşün en ödüllendirici biçimi olabilir..

Bu düşünceler sabah gün ağarırken, beni adaların arasından geçerek Kıbrıs'a götürecektir olan geminin güvertesinden gördüğüm Venedik'e ait; jöle gibi serin binbir tatlı su yansıması arasında sallanan bir Venedik'e. Sanki büyük bir ressam, çıldırıp boya kutusundaki bütün renkleri gökyüzüne fıskırtmış, dünyanın iç gözünü sağır etmişti. Bulutlar ile su birbirine karışmış, boyaları akıyor, birbirinin içinde eriyor, üst üste biniyor, eriyordu, bir düzine pirinçkağıdından peçenin arasından görülen vitraylı bir pencerenin parçaları gibi, uzayda yüzen kilise kuleleri, balkonlar ve çatılar vardı. Şarap, katran, toprak kırmızısı, kan, opal, olgunlaşan tahıl renkleri bulaşmış tarih parçaları. Bunların hepsinin kıyıları aynı zamanda geride hafif hafif suyla çalkalanıyor, bir güvercin yumurtası kadar yumuşak ve çekinik şekilde mavi bir gündeğümü göğüne dönüşüyordu.

Zihinsel olarak bunların hepsini usulca, soyut bir resim gibi belleğime kazıdım, kafamda beşikte salladım –bütün o katedraller ve saraylar ordusunu, onların gerisinde, Florian’daki ya da ışıqla büyülenmiş o dar sokaklardan kocaman bir yarasa gibi seğirten bir Corvo’daki dik arkalıklı iskemlede ebediyen oturan ve şarabını yudumlayan Stendhal’in netleşen yüzünü...

Güvercinler kiliselerin çan kulelerine arı oğulu gibi üşüşüyorlar. Suyun üzerinden geçerlerken, yazın büyük bir balo salonunda yelpazelenen kadınların yelpazeleri gibi çırpılan kanatlarının sesini duyuyorum. Büyük Kanal’daki *vaporetto* da, duraklayan ve karaya çıkışın tek tek bütün evrelerine işaret eden her duraklayıştan sonra yeniden hız kazanan insan nabzı gibi, hafif nabız sesleri çıkarıyor. Başkanların cam sarayları, bir prizmanın süzgecinden geçmiş olarak, kristal bir havanda dövülüyor. Ben Kıbrıs’ta iken Venedik asla uzakta olmayacak –çünkü Saint Marcos aslanı hâlâ Mağusa’nın, Girne’nin nemli havasının sırtında at koşturuyor.

Doğu Akdeniz’e gidecek bir yolcu için uygun bir hareket noktası...

Aman, o ne soğuk Tanrım! Gri bayraklı iskelenin alt başında bardakla sıcak süt ve *croissant* satan bir tezgâh gözüme ilişti. İskele tahtasının hemen karşısındaydı, böylece gemimi kaçırma tehlikesi yoktu. Ufak tefek, esmer, gözleri kuş gözünü andıran bir adam hiç konuşmadan bana istediklerimi verdi, yüzüme karşı esnedi, ben de ona karşılık vererek esnemek zorunda kaldım. Elimdeki son liraları ona verdim.

Oturacak yer yoktu ama ben de ters çevrilmiş bir varilin üzerine kuruldum, sıcak sütün içine ekmeğimi batırırken dış limanın bu tanımadığım görüş açısından Venedik’e uyuklu uyuklu bakmaya koyuldum.

Bir romörkör içini çekti ve en yakın buluta sütsü bir buhar fışkırttı. Geminin kamarotu bir bardak sıcak süt içmek için bana katıldı; hoş bir adamdı, tostoparлак, besili, gülümsediği zaman yüzünde –yıkayıp ütülenmiş tiril tiril bir

gömleğin pahalı kol düğmeleri gibi- olağanüstü güzel gamzeler beliriyordu. Venedik'e baktı, "Güzel," diyerek kentin hakkını teslim etti, "güzel"; ama zoraki bir kabullenişti bu çünkü kendisi Bolonyalıydı, yabancı bir kente hayran olarak kendi kentine ihanet etmek zordu. Kokulu tütün dolu bir pipo yaktı. "Kıbrıs'a gidiyorsunuz, ha?" dedi sonunda, kibarca ama çok hafif bir acıma duygusuyla.

"Evet. Kıbrıs'a"

"Çalışmaya mı?"

"Çalışmaya."

Niyetimin Kıbrıs'ta yaşamak, olanak bulursam orada bir ev almak olduğunu eklemek hayasızlık olacaktı... Sırbistan'da beş yıl yaşadıktan sonra Akdeniz'de yaşamak istemekle acaba delilik mi ediyordum, bundan kuşkulanmaya başlamıştım; gerçekten de bütün bu serüven bana hiç olmayacak bir şey gibi görünüyordu. Şu anda elimin altında nazar değmesin diye tıklatacağım bir tahta olduğu için seviniyordum.

"Pek iyi bir yer değil," dedi.

"Öyle galiba."

"Kurak, susuz. İnsanlar çok içki içiyor."

Bu iyi, diye düşündüm. Suyun kıt olduğu yerlerde ben her zaman gerekirse şarapla yıkanmaya hazır olmuşumdur. "Şaraplar nasıl?" diye sordum.

"Ağır ve tatlı." İşte bu kötü. Şarap konusunda bir Bolonyalıyı dinlemekte her zaman yarar vardır. Zarar yok. (Küçük bir köy evi satın alıp dört ya da beş yıl için adaya yerleşsem iyi olur.) Sırbistan'ın tozlu ve acımasız ovalarından sonra adaların en kurak ve susuz olanı bile insana merhem gibi gelir.

"Ama neden Atina'yı seçmediniz?" dedi yavaşça, benim düşüncelerimi yansıtarak.

"Para sorunu."

"Ha! O zaman bir süre Kıbrıs'ta mı yaşayacaksınız?"

Sırrım ortaya çıkmıştı. Tavrı değişti, bu arada Kıbrıs'la ilgili düşüncesi de değişti, çünkü bir başka insanın planlarının aleyhinde konuşmaya ya da o insanın ülkesini kötülemeye İtalyanların kibarlığı izin vermez. Kıbrıs benim sonradan edinme ülkem olacaktı - bu bakımdan orayı benim

gözümle görmeye çalışmalıydı. Birdenbire verimli, tanrıçalarla, mineral su kaynaklarıyla dolu bir ülke oldu; eski şato- larla, manastırlarla; meyvelerle, sebzelerle, yeşil çayırırlarla; papazlarla, Çingenelerle, haydutlarla dolu... Sicilya seyahat posterlerindeki gibi bir cila çekti adaya ve bu işi yaparken de ne kadar beğendiğini gösterir gibi bana gülümsedi. “Ya kızlar?” diye sordum sonunda.

Ama burada takıldı; kibarlıkla erkeklik gururu arasında uzunca bir an bir savaş yaşandı. Doğruyu söylemek zorundaydı yoksa daha sonra, deyim yerindeyse, uygulama sahasına çıktığımda –ne de olsa bir Bolonyalıydı!– onu kadın güzelliğinden hiç anlamamakla suçlayabilirdim. “Çok çirkin,” dedi sonunda, sahici bir üzüntüyle. “Gerçekten de çok çirkin.” Bu insanın şevkini kıran bir şeydi. Bir süre orada sessizce oturduk, sonunda karşımızda kule gibi yükselen buharlı gemi *fufffff* diye yüksek sesle buhar çıkardı, boncuk boncuk yoğunlaşan buhar kabarcıkları sirenden aşağı aktı.

Avrupa’ya veda etmenin zamanıydı.

* * *

Liman sığılğından geçerken römorkörler acı acı haykırdı. Venedik’in gerisindeki tepelerde sis incelmış, titremeye başlamıştı. Böyle çağrışımlarla Catherine Cornaro’yu nasıl unutabilirdim, yirmi yıllık sürgün hayatı sırasında; çevresinde kendisine hayran saray adamlarıyla, Asolo’nun yeşil kameriyelerinde daha tatlı bir hayat bulan, belki de kendisinin gerilimli yönetimini unutan son Kıbrıs Kraliçesini? 1510 yılında elli altı yaşında öldü, ölüsü aile sarayından alınıp Büyük Kanal’ın karşı tarafına taşındı. (“Fırtınalı bir geceydi, şiddetli rüzgâr ve yağmur vardı. Tabutunun üzerinde Kıbrıs tacı duruyordu – Venedik kendi evladının hiç değilse dışardan bakınca bir Kraliçe gibi görünmesini ısrarla istemişti; ama tabutun içinde gövdesi, Aziz Francesco’nun giydiği tarzda kordonlu, kukuletalı kaba kahverengi harmaniyeye sarılıydı.”) Sabahın erken saatlerinin bu parlak gökyüzü ve denizi karşısında, çok güzel giyinmiş, yük-

sek rütbeli kişilerle dolu uzun kayıklar yola çıktığı zaman, o sallanan ve çarpışan el fenerlerini, şimşekten kıpkırmızı kesilen ve sağa sola saçılan suları, harmanileri, esvapları çekiştiren rüzgârı düşünabilmek zor. Catherine’i kim hatırlıyor? Titian ile Bellini onun resmini yapmıştı; Bembo onun çevresindeki saray adamlarını eğlendirmek için bir aşk felsefesi kaleme almıştı. Benim gördüğüm tek portrede gözleri koyu renkli ve güzel, kendilerine özgü, nedametsiz bir canlılıkla parlıyorlar; gururu çok okşanmış, çok yolculuk etmiş, çok sevmiş bir kadının gözleri. Bu gözler oyunu kaybetmeden siyasetin yasak alanına adım atacak kadar dar görüşlü ya da yalnızca kendi çıkarını düşünen birinin gözleri değil. Sahici bir kadının gözleri, bir hayaletin değil.

Daha sonra zihnim bir başka acıklı, kutsal emanate kaydı –Giovanni *ve* Paolo kilisesinin kuytu köşeleri arasında bir yerde çürüyen büyük asker Bragadino’nun yüzülmüş ve içi doldurulmuş derisi. Lala Mustafa Paşa komutasındaki Türk güçlerine karşı yürüttüğü Mağusa savunması, Avrupa tarihinde büyük zaferler kazanmış ordu kumandanlarının büyük başarıları arasında yer alır. Kuşatma altına alınmış bir avuç savaşçı, düşman ile barış müzakeresi yapmak zorunda kalınca, kendilerine dokunulmaması, Girit’e gitmelerine izin verilmesi koşuluyla teslim olmayı kabul ettiler. Lala Mustafa Paşa sözünü tutmadı, Bragadino teslim olur olmaz, Paşa din bağınazlarının bütün birikmiş öfkesini ondan ve onun adamlardan çıkardı. Bragadino’nun burnunu ve kulaklarını kestiler, derisini yüzdüler; daha sonra askıya oturtup herkes görsün diye “leylek gibi” kadirganın selenine astılar. En sonunda yerde sürükleyerek Mağusa alanına getirdiler ve ona işkence ettiler, bu arada “davullar çalıyordu”. Ama “onun Azizlere vergi ruhu büyük bir metanet, sabır ve inançla bütün bunlara dayandı... onların kılıcı karnına saplandığı zaman gerçekten mutlu ve kutsanmış bir ruhu Kurtarıcı’sına teslim etti. Derisini aldılar, içine saman doldurdular, kentte dolaştırdılar: daha sonra bir kadirganın serenine asıp büyük sevinç gösterileriyle Suriye kıyılarında resmi geçit yaptılar.”

Durrell, İngiliz edebiyatının
XX. yüzyıla kazandırdığı
en önemli yazarlardan
biri, tüm dünyada edebiyat
okurlarının gözdesi.

Osmanlı yönetiminde halkın temsilcileri oy çoğunluğuna sahipti. İngiliz yönetiminde halkın temsilcileri yönetimden tamamıyla dışlandı. Türkler burada üç yüz yıl kaldı, İngilizler yetmiş yedi. ... Venedik için bir kalyon olan ada şimdi bizim için bir uçak gemisi, savaş gemisi. Elimizde tutabilir miyiz? ... Kurnazca yönetmelisiniz. ... Her Yunan köylüsü kendini öyle hissetmeliydi ki Enosis ateşi devam edebilsin. Gerçeklerin desteklemediği şeyi, uydurmalara dayanan duygular başarabilirdi...

Kıbrıs'ın Acı Limonları, yüzlerce yıl barış içinde bir arada yaşamış iki halkın nasıl karşı karşıya getirildiğini, 1950'lerin sonlarına doğru körüklenen yangının bugün hâlâ çözülemeyen Kıbrıs sorununu nasıl yarattığını anlatan gözlemlerle dolu. *İskenderiye Dörtlüsü* ile *Avignon Beşlisi*'nin usta romancısı Lawrence Durrell, 1952'den 1956'ya kadar yaşadığı cennet güzeli Kıbrıs'ın nasıl bir cehennem adasına döndüğünü anlatıyor.

Kapak resmi: TIMOTHY BALL

ISBN 978-975-07-0822-0

9 789750 708220